

Beyond the threshold: Iran's direct confrontation with Israel and its regional consequencesElaheh SalehRezaei¹ | hossein moein abadi² | Mohammad Javad Soltani Gishini³

Received Date: 2024/10/05

Accept Date: 2025/07/27

Cite: SalehRezaei, E., moein abadi, H., and Soltani Gishini, M. J. (2026). Beyond the threshold: Iran's direct confrontation with Israel and its regional consequences. *Crisis Studies of the Islamic World*, 12(4), 58-87.

DOI:

Abstract

The ongoing conflict between Iran and Israel has long been fought through proxy wars, with each vying for power and influence in the Middle East. Recent developments have raised concerns that Iran and Israel may be on a dangerous brink—confrontation. Iran's support to various non-state actors, such as Hezbollah and Hamas, has been one of the key strategic elements to challenge Israel's dominance and prove its influence, and the transition from proxy wars to confrontation, influenced by geopolitical factors, Israel's ideological motivations, and regional actions. The present article, focusing on the complex developments of Iran-Israel relations, deals with the role of proxy forces and the consequences of confrontation, with a qualitative method and document study based on the collection and analysis of printed and electronic data, and by using the theoretical framework of aggressive realism, it looks for an answer. It is a question of how the conflict strategies of Iran and Israel have changed from proxy wars to confrontation and what are its regional effects? The findings of the research show that the complex interaction of geopolitical factors, ideological motivations, and the desire to exert regional influence has led to the change of proxy wars to confrontation between Iran and Israel.

Keywords: Conflicts, Iran, Israel, offensive realism, proxy force regional security

¹. elahehsaleh314@gmail.com, (Corresponding author)

². The Department of Political Science, Faculty of Law and Theology, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran. moeini@uk.ac.ir

³. The Department of Political Science, Faculty of Law and Theology, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran. mohammadgi1367@gmail.com

On April 1, 2024, Israel carried out an airstrike on the Iranian consulate building in Damascus, killing seven IRGC officers. This attack marked the first direct military confrontation between Iran and Israel after decades of hostility. Tensions peaked in mid-April 2024 when, during Operation "True Promise," Iran launched over 300 drones and missiles toward Israel. This open conflict, following years of "shadow war," served as a test to measure the power of both sides within the framework of political and propaganda rivalries. Hossein Amir-Abdollahian, Iran's former Foreign Minister, described the action as "deterrent and a warning to Israel." In fact, this attack demonstrated Israel's reliance on the United States and its regional allies for security.

The victory of the Islamic Revolution and Iran's support for Palestinian movements created significant challenges for Israel in the Middle East. By forming a coalition of Western and Arab countries, Israel sought to spread Iranophobia and portray Iran as an existential threat. On the other hand, feeling vulnerable in the region, Iran adopted a "supportive strategy" through the "Axis of Resistance" to protect its interests. Thus, using the Axis of Resistance, Iran attempted to maintain its geopolitical influence in the face of regional threats. These defensive actions were taken in response to instability in neighboring countries such as Iraq and Syria, as well as Israeli threats.

The main research question is: How have the conflict strategies of Iran and Israel shifted from proxy wars to direct confrontation, and what are their regional effects? The research hypothesis is that the complex interplay of geopolitical factors, ideological motivations, and the desire for regional influence has accelerated the shift from proxy wars to direct confrontation between Iran and Israel. The research findings indicate that this shift has been shaped particularly under the influence of Israel's regional policies and the ideological motivations of both sides.

2. Methodology and Theoretical Framework

This research has been conducted using a qualitative methodology and document analysis based on the collection and analysis of printed and electronic data, employing the theoretical framework of offensive realism.

National security is of great importance for any state in the international arena, and the achievement of national and international goals depends on its realization. Offensive realism holds that states in the anarchic international system are always seeking to increase their power, and that any state can be a potential threat to another. In this framework, security is the highest goal of states, and survival is a necessary condition for achieving other goals such as peace and power. Mearsheimer explains states' motivation for power maximization based on assumptions such as the anarchic nature of the international system, the offensive capability of great powers, uncertainty about others' intentions, and the rationality of actors. At the regional level, hegemony maintains the balance of power by dominating their environment

and preventing competition among great powers. Proxy forces, as strategic tools, are part of states' calculations for increasing power without direct confrontation. This approach aligns with offensive realism, which emphasizes states' power-seeking tendencies and the potential for conflict in the international system. The behaviors of Iran and Israel in regional competition, particularly the shift from proxy wars to direct confrontation, can be analyzed within this framework. Geopolitical and ideological factors, along with the desire to increase power and regional influence, play a key role in this strategic change. Using the Axis of Resistance, Iran seeks to reduce direct threats and increase its influence, while Israel maintains its military superiority through airstrikes and cyberattacks. These strategic changes result from states' efforts to increase power and ensure survival.

3. Discourse

The Iran-Israel hostility after the Islamic Revolution, alongside the Palestine issue, has been the central core of developments in West Asia. Supporting governments opposed to Iran, such as Saddam's Iraq, attempting to prolong the US presence in the region, intensifying the policy of Iranophobia among conservative Arabs, seeking to remove Palestine from the agenda of the Arab and Islamic worlds, and ultimately portraying Iran as the primary threat to the region due to its support for resistance groups—are processes that Israel has pursued since the Islamic Revolution, to the extent that tensions between Israel and Iran have marginalized the Palestinian issue. It seems the threshold of tension between the two actors has reached its final stage, especially given that in the 2023 war, Israel implemented the most damaging actions against resistance groups. This situation has worsened with the fall of Assad, the beginning of Israeli incursions into Syrian territory, and the formation of a government opposed to the Axis of Resistance in Damascus.

4. Conclusion and Recommendations

The results of this study indicate that the shift in strategy by Iran and Israel from proxy wars to direct confrontation has profound effects on security and the balance of power in the Middle East. This strategic change has led to the formation of new coalitions and the redefinition of the roles of regional actors, such as Saudi Arabia and Türkiye. Examining the consequences of these changes shows that careful policymaking and diplomatic efforts are necessary to manage these tensions and enhance regional stability.

Proxy forces have been used as a strategic tool by states to achieve geopolitical goals while avoiding direct confrontation. Both Iran and Israel have employed these tactics: Iran by developing relations with groups such as Lebanese Hezbollah and Hamas, and Israel by supporting Kurdish and Baloch independence movements and using cyberattacks. Research shows that members of the Axis of Resistance, such as Hezbollah and Hamas, have made significant advances in missile and drone technology. Meanwhile, Israel has used this opportunity to strengthen its influence in the region and undermine Iran's stability. This situation has increased the risk of direct

confrontation and raised concerns about its impact on regional stability. Therefore, a comprehensive understanding of the strategies of Iran and Israel and the various scenarios affecting this conflict—including military capabilities, geopolitical alliances, and economic dependencies—is vital for enhancing regional stability.

The present study recommends that Iran, in addressing this challenge, should pursue several policies:

- Helping to revive the power of resistance groups by equipping them with modern warfare technologies, including cyber and intelligence capabilities, to strengthen regional deterrence.
- Strengthening peaceful relations with Arab powers, especially Saudi Arabia and Egypt, which are more connected than other countries to Israeli and American issues.
- Strengthening and increasing extra-regional alliances with China and Russia, while also utilizing the emerging rift between Europe and the United States regarding Ukraine to expand relations with the European Union.

فرا تر از آستانه: رویارویی مستقیم ایران با اسرائیل و پیامدهای منطقه‌ای آن

الهه صالح رضایی^۱ | حسین معین آبادی بیدگلی^۲ | محمدجواد سلطانی گیشینی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۴

استناد: صالح رضایی، الهه. معین آبادی بیدگلی، حسین و سلطانی گیشینی، محمدجواد.. (۱۴۰۴). فرا تر از آستانه: رویارویی مستقیم ایران با اسرائیل و پیامدهای منطقه‌ای آن. *بحران پژوهی جهان اسلام*، ۱۲(۴)، ۵۸-۸۷.

DOI:

چکیده

مناقشه بین ایران و اسرائیل مدت‌هاست که از طریق جنگ‌های نیابتی به راه افتاده است و هر کشوری برای قدرت و نفوذ در خاورمیانه رقابت می‌کند. تحولات اخیر نگرانی‌هایی را ایجاد کرده است که این رقابت‌ها ممکن است به رویارویی مستقیم بین این دو منجر شود. هدف این پژوهش بررسی تحولات روابط ایران و اسرائیل و تحلیل عواملی است که این رقابت را از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم کشانده است. سؤال اصلی پژوهش این است که راهبردهای درگیری ایران و اسرائیل چگونه از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم تبدیل شده است و اثرات منطقه‌ای آن چیست؟ این تحقیق با استفاده از روش‌شناسی کیفی و تحلیل اسناد مبتنی بر جمع‌آوری و تحلیل داده‌های چاپی و الکترونیکی، با بهره‌گیری از چارچوب نظری رئالیسم تهاجمی به تحلیل این روند می‌پردازد. فرضیه پژوهش این است که تأثیر متقابل و پیچیده عوامل ژئوپلیتیک، انگیزه‌های ایدئولوژیک و تمایل به نفوذ منطقه‌ای، تغییر از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم ایران و اسرائیل را تسریع کرده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که این تغییر روند به‌ویژه تحت تأثیر سیاست‌های منطقه‌ای اسرائیل و انگیزه‌های ایدئولوژیک طرفین شکل گرفته است.

واژگان کلیدی: منازعات، ایران، اسرائیل، رئالیسم تهاجمی، نیروی نیابتی، امنیت منطقه‌ای

^۱. (نویسنده مسئول)، elahehsaleh314@gmail.com

^۲. گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و الهیات، دانشگاه شهید باهنر کرمان، ایران. moeini@uk.ac.ir

^۳. گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و الهیات، دانشگاه شهید باهنر کرمان، ایران. mohammadgi1367@gmail.com

مقدمه

با وجود چندین دهه خصومت پس از انقلاب اسلامی، اولین رویارویی مستقیم نظامی اسرائیل و ایران در اول آوریل ۲۰۲۴ با حمله هوایی اسرائیل به ساختمان کنسولگری ایران در دمشق و شهادت هفت افسر سپاه صورت گرفت. تنش بین اسرائیل و ایران در اواسط آوریل به اوج خود رسید؛ زمانی که ایران در عملیات «وعده صادق» بیش از ۳۰۰ پهپاد، موشک بالستیک و کروز به سمت اسرائیل پرتاب کرد (Lister, 2024: 10). این درگیری آشکار، پس از سال‌ها «جنگ در سایه»، نشان‌دهنده آزمون روشنی برای محدودیت‌های قدرت میان اسرائیل و ایران در هیاهوی گنج‌کننده برنامه‌های سیاسی رقابتی، دیدگاه‌های سیاسی، تبلیغات و جنگ اطلاعاتی پیرامون تبادل موشک‌ها و حملات پهپادی بین دو طرف بود (Katulis, 2024: 8). درحالی‌که این حملات احتمال «جنگ همه‌جانبه» بین دو دولت را افزایش داد، حسین امیر عبداللہیان، وزیر امور خارجه وقت ایران، این اقدام را «بازدارنده، مجازات و هشدار به اسرائیل» توصیف کرد. این حمله پیروزی مختصری را برای ایران به ارمغان آورد و نشان‌دهنده اتکای اسرائیل به آمریکا و متحدان منطقه‌ای‌اش برای امنیت خویش بود (Gambrell, 2024). پیروزی انقلاب اسلامی، حمایت همه‌جانبه از جنبش‌های فلسطینی و رویارویی سیاست‌های ایران و اسرائیل در مناطق مختلف خاورمیانه، چالش‌های بزرگی را برای اسرائیل در منطقه (حیدری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۰) (Haydari et al., 2018: 110) به‌ویژه در دکترین اتحاد پیرامونی و خروج از انزوای ژئوپلیتیکی به وجود آورد. تحت این شرایط، اسرائیل تلاش کرد تا با حمایت کشورهای غربی و عربی ائتلافی قدرتمند برای مقابله با ایران، گسترش ایران‌هراسی و نشان‌دادن ایران به‌عنوان تهدید وجودی توسط نهادهای لابی ایجاد کند (الوندی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۳۲) (Alvandi et al., 2023: 232). به‌این‌ترتیب اسرائیل با تشکیل ائتلاف از راهبردهای مؤثری برای مقابله با نفوذ منطقه‌ای ایران استفاده کرد؛ بنابراین، ایران با توجه به موقعیت راهبردی و ژئوپلیتیکی خود و هدفش به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای، به دنبال حفظ نفوذ ژئوپلیتیکی خود در مواجهه با اختلافات اساسی با اسرائیل است و این کار را با بررسی دقیق روابط اسرائیل و کشورهای همسایه و رصد مناسبات قدرت در منطقه انجام می‌دهد (دهقانیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۶۳) (Dehghanian et al., 2021: 163). بنابراین، ایران با احساس آسیب‌پذیری و ناامنی در منطقه، سیاست «راهبرد حمایتی» را از طریق «محور مقاومت» برای حفظ منافع خود در چشم‌انداز پیچیده منطقه در پیش گرفته است. با توجه به فروپاشی کشورهای همسایه مانند افغانستان، عراق پس از سال ۲۰۰۳ و بی‌ثباتی سوریه، تهدیدات قابل توجه، ایران را بر آن داشت تا موقعیت دفاعی خود را از طریق استفاده استراتژیک از نیروهای نیابتی تقویت کند. بنابراین، محاسبات راهبردی ایران پس از انقلاب شدیداً تحت تأثیر نیاز به

پرداختن به چالش‌های امنیتی بالقوه، به‌ویژه در مواجهه با کشورهای متخاصم همسایه بوده است. بر خلاف اسرائیل که توانمندی‌های نظامی متعارف قوی‌اش به‌عنوان سنگری در برابر انزوا عمل می‌کند، ایران خود را فاقد توان نظامی لازم برای کاهش انزوای منطقه‌ای می‌داند. برقراری روابط با بازیگران غیردولتی به‌عنوان ابزاری برای تأثیرگذاری بر تحولات منطقه‌ای و حفظ توازن مطلوب قوا، ایران را قادر ساخت تا آسیب‌پذیری تجربه شده پس از انقلاب را کاهش دهد که نشان‌دهنده تلاش برای دستیابی به قدرت و تضمین بقاست. اتکای ایران به نیروهای نیابتی یک اقدام دفاعی است که باهدف کاهش تهدیدات دولت‌های ناپایدار همسایه، همچنین جلوگیری از ظهور دشمنان قوی در صورت تضعیف بازیگران متخاصم منطقه‌ای، تفسیر می‌شود (Watts et al, 2023: 120-125). تداخل پیچیده منافع ژئوپلیتیک، جنگ نیابتی و تهدیدهای وجودی، پیچیدگی روابط ایران و اسرائیل را بیشتر برجسته می‌کند؛ بنابراین مقاله پیش‌رو با هدف بررسی تحولات روابط ایران و اسرائیل و تحلیل عواملی که رقابت این دو کشور را از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم سوق داده است، به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. داده‌های تحقیق از منابع کتابخانه‌ای، شامل مقالات علمی و منابع اینترنتی معتبر جمع‌آوری و تحلیل شده‌اند. پژوهش بر اساس چارچوب نظری رئالیسم تهاجمی به تحلیل پیامدهای منطقه‌ای این رقابت‌ها پرداخته تا تأثیرات آن بر روابط ایران و اسرائیل روشن گردد.

۱- پیشینه تحقیق

پژوهش‌های انجام شده پیشین در رابطه با منازعات ایران و اسرائیل را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱-۱- آثار داخلی

واعظ، خداوردی، کشیشیان‌سیرکی و دهشیری (۱۴۰۲)؛ (Vaez, Khodaverdi, Keshishansirki, Siraki, and Dehshiri, 2023) مقاله‌ای با عنوان «عادی‌سازی روابط عربستان و اسرائیل و تأثیر آن بر امنیت ملی ج ا تهدیدات علیه محور مقاومت» را نوشته‌اند. نویسندگان با روش توصیفی-تحلیلی به این نتیجه رسیده‌اند که هرگونه تهدید علیه محور مقاومت در محیط پیرامونی ایران موجب گسترش نفوذ آن و تأثیرگذاری بر امنیت ملی می‌شود. عادی‌سازی روابط منجر به حمایت از نیروهای داخلی، تجزیه‌طلبان و حمایت از سقوط جمهوری اسلامی در ایران و همچنین حمایت از نیروهای منطقه‌ای و بین‌المللی علیه محور مقاومت در مناطق مختلف از جمله ایران، سوریه، لبنان، یمن، عراق و... شده است.

ارغوانی‌پیرسلامی و آرایش (۱۴۰۱)؛ (Arghavanipireslami and Arayesh, 2022) در مقاله

«اعراب و انتخاب در شرایط موازنه تهدید، تهدیدانگاری ایران و عادی‌سازی روابط با اسرائیل» رویکردی توصیفی-تحلیلی اتخاذ کرده و نظریه موازنه تهدیدها بهره گرفته‌اند. آن‌ها تأکید می‌کنند که افزایش صرف نقش منطقه‌ای ایران به طور مستقیم به همکاری اعراب و اسرائیل منجر نشده است. در عوض، کشورهای عربی و اسرائیل با درک تهدید مشترک ناشی از افزایش قدرت ایران، به دنبال ایجاد تعادل علیه ایران از طریق عادی‌سازی روابط هستند.

زیبایی، نصری و رستمی (۱۴۰۰)؛ (Zibaii, Nasri, and Rostami, 2021) در مقاله «پیامدهای فرآیند عادی‌سازی مناسبات اعراب و اسرائیل بر محیط امنیتی ج. ا. ا» از روش توصیفی-تحلیلی استفاده کرده‌اند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که توسعه روابط اعراب، اسرائیل و اهداف عادی‌سازی پیامدهای مهمی بر فضای امنیتی منطقه‌ای ایران دارد. فروپاشی ساختار موازنه قوای منطقه‌ای و ظهور یک فرآیند جدید موازنه تهدید علیه ایران، عدم وجود یک رژیم امنیتی باثبات، رشد گروه‌های رادیکال و افراطی، گسترش نفوذ آمریکا و تشکیل یک نظم پساداعشی بدون دخالت از جمله این پیامدهاست.

سلیمانی (۱۴۰۰)؛ (Soleymani, 2021) در مقاله «روند پژوهی راهبرد جنگ روانی و تهدید نظامی اسرائیل علیه برنامه هسته‌ای ایران (از افشای برنامه تا پایان مذاکرات)»، به تحلیل روش چندوجهی جنگ روانی به کار گرفته شده در دوران مشخصی از جنگ روانی می‌پردازد. سلیمانی استدلال می‌کند جنگ روانی اسرائیل علیه برنامه هسته‌ای ایران باهدف متقاعد کردن مقامات تهران و واشنگتن در مورد جدی بودن حمله نظامی احتمالی علیه برنامه هسته‌ای ایران است. موضوع اساسی این دوره دامن زدن به نگرانی‌ها در مورد خطرات وضعیت هسته‌ای ایران است.

ضرغامی خسروی، ذاکریان، بزرگر و کاظمی‌زند (۱۳۹۹)؛ (Zarghami, Zakerian, Barzegar and Kazemizand, 2020) با روش توصیفی-تحلیلی، مقاله «تأثیر پروژه ایران‌هراسی در راهبرد منطقه‌ای جدید اسرائیل» را به رشته تحریر درآورده‌اند. آن‌ها استدلال می‌کنند که اسرائیل به دلیل ترس از نفوذ فزاینده ایران در منطقه خاورمیانه، به دنبال گسترش ایران‌هراسی است. اسرائیل با استفاده از ابزارهای موجود مانند حمایت آمریکا و تقویت دوستی با کشورهای عربی، به دنبال پیشبرد برنامه ایران‌هراسی است.

۱-۲- آثار خارجی

کارل (Karel, 2023)؛ در مقاله «نقش نیروهای نیابتی»، انطباق ایران با جنگ مدرن را از دریچه گروه‌های نیابتی بررسی می‌کند. اهمیت درک تاکتیک‌های در حال تحول ایران و پیامدهای آن برای امنیت منطقه‌ای را برجسته می‌کند و بر نقش نیروهای نیابتی در شکل‌دهی راهبرد تهران تأکید می‌کند.

درآیدن (Derieden, 2023)، در مقاله با عنوان «ایران، اسرائیل و مبارزه برای آسمان خاورمیانه»، به بررسی رقابت راهبردی ایران و اسرائیل برای تسلط هوایی در خاورمیانه می‌پردازد. این امر اهمیت نیروی هوایی و پیامدهای این مبارزه مداوم برای امنیت منطقه را برجسته می‌کند، زیرا هر دو کشور به دنبال اعمال نفوذ خود و تأمین منافع خود هستند.

اتولنگی و هانا (Atlongi and Hana, 2021)؛ در مقاله خود «جنگ نیابتی ایران علیه ایالات متحده و اسرائیل»، استفاده ایران از نیروهای نیابتی برای به چالش کشیدن آمریکا و اسرائیل در خاورمیانه را مورد بحث قرار می‌دهند. آن‌ها استدلال می‌کنند که راهبرد ایران در استفاده از نیروهای نیابتی در طول زمان تهاجمی‌تر و پیچیده‌تر شده است و این اجازه را به ایران می‌دهد تا در خصوصت‌ها شرکت و درعین حال توانایی انکار را داشته باشد.

شانزر (Shanzer, 2020)؛ در مقاله خود «شبکه نیابتی ایران: تهدیدی روبه‌رشد»، راهبرد ایران برای پرورش و حمایت از نیروهای نیابتی در سراسر خاورمیانه را بررسی و تحلیل می‌کند. وی معتقد است نیروهای نیابتی به ایران اجازه می‌دهند تا رقبای اصلی خود مانند آمریکا، اسرائیل و عربستان را بدون حضور در درگیری مستقیم به چالش بکشاند. همچنین استدلال می‌کند که راهبرد نیروهای نیابتی سبب گردیده تا ایران در طول زمان تهاجمی‌تر و پیچیده‌تر عمل نماید و تهدیدی مهم برای منافع آمریکا در منطقه تلقی گردد.

آفتاندیلیان (Aftandilian, 2018)؛ در مقاله خود با نام «مناقشه آمریکا و ایران و اسرائیل و ایران»، با تمرکز بر درگیری‌های جاری بین آمریکا، ایران و اسرائیل، چالش‌ها و فرصت‌های سیاست آمریکا در سوریه پس از داعش را تحلیل می‌کند. بر اهمیت توسعه یک راهبرد جامع برای پرداختن به پویایی‌های پیچیده ژئوپلیتیکی و ارتقای ثبات منطقه‌ای تأکید می‌کند.

مقاله پیش‌رو با تمرکز ویژه بر تغییر احتمالی از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم، خود را از سایر مقالات ذکر شده در بررسی ادبیات متمایز می‌کند. سایر مقالات درحالی که جنبه‌های مختلف روابط و تنش‌ها در خاورمیانه از جمله فرآیندهای عادی‌سازی، نگرانی‌های امنیتی و نفوذ اتحادها را بررسی می‌کنند، این مقاله بر پیامدهای تشدید احتمالی درگیری بین ایران و اسرائیل تأکید دارد. علاوه بر این، تأکید مقاله بر جنگ نیابتی نشان می‌دهد که چگونه تحرکات قدرت منطقه‌ای، راهبردها و اقدامات ایران و اسرائیل، تعامل پیچیده میان بازیگران دولتی و بازیگران غیردولتی در نفوذ و امنیت منطقه‌ای تأثیرگذار است.

۲- چارچوب نظری

امنیت ملی برای هر دولتی در عرصه بین‌الملل، حائز اهمیت بوده و کسب اهداف ملی و بین‌المللی در گرو دستیابی به این مهم است (Sai et al., 2010: 15). رئالیسم تهاجمی معتقد است که دولت‌ها پیوسته به دنبال به حداکثر رساندن قدرت در نظام آنارشیک بین‌الملل هستند و هر دولتی ممکن است تهدیدی بالقوه برای دیگری باشد. در این چارچوب، امنیت بالاترین هدف دولت‌ها است و بقا شرط لازم برای دستیابی به سایر اهداف همچون صلح و قدرت محسوب می‌شود (Snyder, 2002: 152). در واقع هرج و مرج، دولت‌ها را وادار می‌سازد تا قدرت (نفوذ) نسبی خود را به حداکثر برسانند (مشیرزاده، ۱۳۹۴: ۱۳۰) (Moshirzadeh, 2016: 130).

مرشایمر، انگیزه کشورها برای بیشینه‌سازی قدرت در نظام بین‌الملل را بر اساس پنج مفروض ماهیت آنارشیک نظام بین‌الملل، قابلیت تهاجمی قدرت‌های بزرگ، عدم اطمینان از نیت یکدیگر، تأمین بقا به‌عنوان انگیزه اصلی و عقلانیت بازیگران تبیین و تشریح می‌کند (شیرخانی و مهاجرپور، ۱۳۹۱: ۲۶) (Shirkhani and Mohajerpur, 2011: 26). در سطح منطقه‌ای، هژمون‌های منطقه‌ای با تسلط بر محیط خود و جلوگیری از رقابت قدرت‌های بزرگ دیگر، به دنبال حفظ توازن قوا هستند (Snyder, 2002: 152).

اگرچه مرشایمر در کتاب «تراژدی قدرت‌های بزرگ» به صراحت به مفهوم نیروهای نیابتی نمی‌پردازد، اما می‌توان آن را بخشی از راهبردهای گسترده‌تر مورد بحث او دانست؛ زیرا معتقد است قدرت‌های بزرگ انواع مختلفی از نیروهای نظامی را به کار می‌گیرند که هر یک الزامات و پیامدهای منحصر به فرد خود را بر موازنه نظامی تحمیل می‌کنند (مرشایمر، ۱۳۸۹: ۸۱) (Mearsheimer, 2009: 81). نیروهای نیابتی ابزاری هستند که دولت‌ها ممکن است از آن به‌عنوان بخشی از محاسبات راهبردی و راه‌حل‌های بدون خونریزی به‌جای استفاده از منابع نظامی و پذیرش خطر رویارویی مستقیم استفاده کنند. این‌گونه دولت‌ها، به دنبال حداکثر کردن قدرت به اتخاذ سیاست‌های تهاجمی و توسعه طلبانه هدایت می‌شوند. رویکرد «اولین تصویر معکوس» ادعا می‌کند که قدرت نسبی بر احساسات، اعمال و رفتار دولت‌ها تأثیر می‌گذارد. این دیدگاه با تأکید بر رئالیسم تهاجمی بر تمایلات قدرت طلبانه دولت‌ها و پتانسیل درگیری در نظام بین‌الملل همسو می‌شود، زیرا پیامدهای روانی قدرت می‌تواند منجر به تصمیم‌گیری‌های غیرمحتاطانه و برداشت‌های نادرست در منازعات بین‌المللی شود (Pomeroy, 2021: 1-5).

در این چارچوب، رفتارهای ایران و اسرائیل در رقابت منطقه‌ای، به ویژه در تغییر از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم، قابل تحلیل است. فرضیه این مقاله بر این موضوع استوار است که عوامل ژئوپلیتیکی و ایدئولوژیک، به همراه تمایل به افزایش قدرت و نفوذ منطقه‌ای نقش اساسی

در تغییر استراتژی درگیری ایران و اسرائیل از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم دارند. ایران با استفاده از محور مقاومت، به دنبال کاهش تهدیدات مستقیم و افزایش نفوذ منطقه‌ای است؛ اما با افزایش تهدیدات اسرائیل، تمایل به رویارویی مستقیم بیشتر می‌شود. از سوی دیگر، اسرائیل با حملات هوایی و سایبری تلاش می‌کند برتری نظامی خود را حفظ کرده و از تغییر موازنه قدرت جلوگیری کند. این مقاله با استفاده از چارچوب نظری رئالیسم تهاجمی، تغییرات راهبردی درگیری ایران و اسرائیل را تحلیل کرده و نشان می‌دهد چگونه این تغییرات از تلاش دولت‌ها برای افزایش قدرت و تضمین بقا ناشی می‌شوند.

۳- پویایی تغییر روابط ایران و اسرائیل

در دوره پهلوی، ایران و اسرائیل راهبردها و سیاست‌های مشترک در مورد مسائل منطقه داشتند. در سال ۱۳۲۸، ایران به صورت دوفاکتو اسرائیل را به رسمیت شناخت که منجر به گسترش روابط سیاسی، اقتصادی و نظامی دو کشور شد (حیدری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۷) (Haydari et al., 2018: 117). هدف از این رویکرد همسویی ایران با سیاست‌های آمریکا در منطقه بود. در نتیجه، هر دو کشور سیاست‌های مشابهی را در قبال مسائل منطقه‌ای دنبال کرده و در چارچوب دکترین پیرامونی، به دنبال برقراری روابط پنهانی اسرائیل با کشورها و سازمان‌های خارج از دایره کشورهای عربی متخاصم اطراف اسرائیل بودند. این همکاری پایه و اساس یک اتحاد اطلاعاتی سه‌جانبه به نام رمز «تریدنت»^۱ را بین اسرائیل، شاه ایران و ترکیه گذاشت (برگمن، ۱۴۰۳: ۸۱) (Bergman., 2024: 81). در سال ۱۹۷۷، زمانی که پایه‌های رژیم شاه شروع به تزلزل کرد، آیت‌الله خمینی پویایی قدرت موجود در ایران را به چالش کشید. وی بر این باور بود که یهودیان در آمریکا و اسرائیل نفوذ مضر بر سیاست واشنگتن گذاشته‌اند و این نفوذ نارضایتی عمومی در ایران را دامن می‌زند. بدین ترتیب، جنبش‌های اعتراضی تحت رهبری خمینی با برکناری شاه و شروع انقلاب اسلامی به اوج خود رسید (Ben Aharon, 2023: 7) و پیروزی انقلاب اسلامی نقطه عطفی در تغییر روابط ایران و اسرائیل بود. حمایت همه‌جانبه ایران از جنبش‌های فلسطینی منجر به رویارویی سیاست‌های این دو در منطقه خاورمیانه شد و این تغییر رویکرد در نظام ایران، اسرائیل را دچار چالش‌های اساسی در منطقه نمود (حیدری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۰) (Heydari et al., 2018: 110). بدین ترتیب، اسرائیل به دنبال تشکیل یک بلوک قدرتمند برای مقابله با ایران از

^۱ Trident

در سال ۱۳۳۷، وقتی عراق به تهدیدی جدی تبدیل شد، موساد در همکاری با ساواک و سازمان امنیتی ترکیه، طرح اشتراک اطلاعات با رمز «نیزه سه شاخ» را اجرا کردند.

طریق تأمین حمایت کشورهای غربی و عربی و اتحاد مخفیانه‌ای به نام «صلح سرد» برآمد (زیبایی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۴) (Zibaei et al., 2021: 34).

۴- نیروهای نیابتی: کشف پیچیده ژئوپلیتیک و ایدئولوژی

درک متعارف از سیاست جهانی شبیه توپ‌های بیلارد اغلب حول تعاملات بین دولت‌ها از جمله مذاکره، همکاری و یا رویارویی، روی میز بیلارد جهانی می‌چرخد. یکی از جنبه‌های مهم سیاست خارجی که اغلب نادیده گرفته می‌شود، استفاده از نیروهای نیابتی است. نیروهای نیابتی در طول تاریخ به کارگرفته شده‌اند و ایالات متحده از آن‌ها برای مقابله با امپریالیسم نهان اروپایی و حفظ ثبات منطقه‌ای، سرکوب جنبش‌های کشاورزی و گسترش حمایت از شرکای منطقه‌ای مطابق با دکترین نیکسون استفاده کرد. در نتیجه، مدیریت روابط نیابتی جزء ثابت سیاست خارجی آمریکا بوده و هست. با این حال، استفاده از نیروهای نیابتی منحصر به آمریکا نیست (Berman and Lake, 2019: 2).

انگیزه‌های مختلف کشورها را به سمت جنگ‌های نیابتی سوق می‌دهد؛ از جمله تضعیف رقبای، تغییر موازنه قدرت منطقه‌ای و کاهش آسیب‌پذیری‌های امنیتی. ایدئولوژی به طور قابل توجهی بر تصمیم دولت برای حمایت از بازیگران، به‌ویژه برای رژیم‌های پس از انقلاب، تأثیر می‌گذارد. ایدئولوژی دولتی همچنین تعیین می‌کند که کدام گروه‌ها حمایت شوند. بار مالی مرتبط با رویارویی مستقیم عامل دیگری است که به استفاده از نیروهای نیابتی کمک می‌کند (watts et al., 2023: vii).

پیشرفت‌های فن‌آوری منجر به جنگ‌های پیچیده‌تر و کنترل‌شده از راه دور و عمیق‌تر کردن درک بیشتر تعامل پیچیده بین جاه‌طلبی‌های ژئوپلیتیک، عوامل ایدئولوژیک و استفاده از نیروی نیابتی شده است. جنگ‌های نیابتی ماهیت درگیری‌ها را در خاورمیانه تغییر داده و از آنجا که این جنگ‌ها اغلب به مناطق شهری کشیده می‌شوند، منجر به درگیری‌های طولانی‌مدت و افزایش پیچیدگی شده است. ظهور گروه‌های افراطی در کشورهایی مانند عراق، سوریه و یمن که اغلب توسط دشمنان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای حمایت می‌شوند، تنش‌ها را تشدید کرده و در کنار اقدامات خصمانه برخی کشورهای همسایه و تشکیل اتحادهای آشکار و پنهان علیه ایران، مجموعاً از تغییر ماهیت جنگ خبر می‌دهند. با ادامه تکامل تهدیدات منطقه‌ای، برای ایران نظارت، شناسایی و پیش‌بینی، ارزیابی تهدیدات منطقه‌ای و گروه‌های افراطی برای جلوگیری از غافلگیری احتمالی بسیار مهم است (نصیرزاده و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۶-۵۷) (Nasirzadeh et al., 2022: 56-57). در

این زمینه، درک کامل زمینه‌های تاریخی و پیامدهای روابط نیابتی برای هدایت مؤثر پیچیدگی‌های چشم‌انداز سیاسی جهان حیاتی است.

۵- از جنگ‌های نیابتی تا رویارویی مستقیم

گذار از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم را می‌توان به عوامل متعددی از جمله موقعیت‌های استراتژیک ژئوپلیتیکی، تمایل به حفظ توازن قوا و همچنین وجود اختلافات اساسی بین طرف‌های درگیر نسبت داد. ریشه رویکرد ایران در استفاده از گروه‌های مقاومت را می‌توان در دوران پهلوی جستجو کرد. این راهبرد با هدف به حداقل رساندن هزینه‌ها و خطرات احتمالی مرتبط با مداخله نظامی مستقیم و در عین حال تقویت حضور راهبردی ایران در منطقه از طریق حمایت از گروه‌های مقاومت صورت گرفت.

۵-۱- روابط نیابتی ایران؛ قبل و پس از انقلاب

پیش از انقلاب اسلامی ایران، محمدرضا پهلوی از گروه‌های نیابتی در درگیری‌های خارجی استفاده می‌کرد تا هزینه‌ها و خطرات احتمالی مرتبط با دخالت مستقیم نظامی را به حداقل برساند. شاه از هویت‌های قومی و فرقه‌ای مشترک برای افزایش نفوذ ایران در کشورهایمانند عراق و لبنان استفاده کرد و قدرت نرم را بدون درگیری مستقیم با اتحاد جماهیر شوروی در طول جنگ سرد به نمایش گذاشت. پس از انقلاب، رویکرد ایران به روابط منطقه‌ای تغییر کرد و بر صدور ایدئولوژی خود از طریق حمایت از گروه‌های مقاومت در کشورهای همسایه متمرکز شد (watts et al., 2023: xi, 107-108).

۵-۱-۱- جنگ تحمیلی و نیروهای نیابتی

از دیدگاه ایران، نیروهای مقاومت بخشی از محور دفاعی و ایدئولوژیک این کشور محسوب می‌شوند که با هدف دفاع از مظلومان و مقابله با تجاوزات خارجی فعالیت می‌کنند. ایران این نیروها را نه به‌عنوان ابزار نیابتی، بلکه به‌عنوان بخشی از استراتژی کلان خود برای تقویت امنیت منطقه‌ای و گسترش گفتمان مقاومت در برابر سلطه‌طلبی می‌بیند.

در این راستا، جنگ ایران و عراق نقش مهمی در شکل دادن به راهبرد ایران در حمایت از گروه‌های مقاومت داشت. دخالت اتحاد جماهیر شوروی و ایالات متحده در این جنگ، اهمیت توسعه و تقویت محور مقاومت را نشان داد (مشیرزاده و رضوی، ۱۳۹۷: ۲۲۵) (Moshirzadeh and Razavi, 2017: 225). این امر باعث شد که ایران نیروهای وابسته به محور مقاومت را در عراق و لبنان تشکیل و از آن‌ها حمایت کند تا به بازیگران سیاسی و نظامی مهمی در کشورهای خود تبدیل شوند (watts et al., 2023: xi, 111-113).

۵-۱-۲- راهبرد و رویکرد ایران به جنگ‌های نیابتی

مرشایمر استدلال می‌کند که دولت‌ها در یک نظام بین‌الملل آنارشیک، به دنبال بیشینه‌سازی قدرت و تبدیل شدن به هژمون منطقه‌ای برای تضمین بقا هستند (Mersheimer, 2001: 30-55). در مورد ایران، این کشور تحت فشار قابل توجهی در منطقه و عرصه بین‌الملل بوده و از سوی اسرائیل به‌عنوان یک تهدید وجودی شناخته شده است (الوندی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۳۲) (Alvandi et al., 2023: 232). هدف ایران برای مقابله با این امر کاهش نفوذ اسرائیل در منطقه با تشکیل ائتلاف و اجرای راهبردهای مؤثر است. استراتژی ایران نیز متأثر از اختلافات اساسی بین دو کشور است و ایران را بر آن داشته تا روابط قدرت در منطقه را به‌دقت رصد کند و پیامدهای روابط اسرائیل با کشورهای همسایه خود را در نظر بگیرد (دهقانیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۶۳) (Dehghanian et al., 2021: 163). هدف اصلی ایران به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای، حفظ قدرت نسبی خود در چشم‌انداز پیچیده ژئوپلیتیکی است (نورمحمدی و افراسیابان، ۱۴۰۱: ۲۷۳) (Noormohammadi and Afrasiaban, 2022: 273).

نظریه رئالیسم تهاجمی بر اهمیت حفظ توازن قوا در میان دولت‌ها تأکید می‌کند (Mersheimer, 2001: 78). برای دستیابی به این هدف، ایران از راهبرد حمایت از گروه‌های مقاومت با تکیه بر بازیگران غیردولتی به‌عنوان بخشی از استراتژی «دفاع رودرو» و مدل دفاعی و امنیتی «حلقه آتش» استفاده می‌کند. این رویکرد ایران را قادر می‌سازد تا از طریق گروه‌های هم‌پیمان مانند حزب‌الله لبنان، شبه‌نظامیان شیعه در عراق و سوریه، حماس و جهاد اسلامی فلسطین، توانایی‌های استراتژیک خود را در نزدیکی اسرائیل ایجاد کند. ایران می‌تواند با استفاده از این گروه‌های هم‌پیمان از منافع ژئوپلیتیکی و روابط خود محافظت کرده و مرزها را ایمن سازد؛ بدون اینکه به اسرائیل اجازه انجام حملات مشابه در خاک ایران را بدهد (لطفی و نورمحمدی، ۱۴۰۲: ۲۳۸) (Lotfi and Nurmohammadi, 2023: 238).

۵-۲- راهبرد نیابتی اسرائیل؛ از همکاری لبنان تا عملیات مخفی

تشکیل اسرائیل و درگیری‌های متعاقب آن شامل گروه‌های فلسطینی و لبنانی به طور قابل توجهی به توسعه جنگ‌های نیابتی در منطقه کمک کرد و با مشی مبارزان مخالف رژیم پهلوی همسو شد. اشغال جنوب لبنان پس از جنگ ۱۹۴۸، اولین اقدام نیروهای نیابتی منطقه علیه اسرائیل بود. روابط بین اسرائیل و لبنان پس از توافق آتش‌بس ۱۹۴۹، با ظهور جنبش فتح و عملیات تهاجمی بعدی علیه اسرائیل پس از سال ۱۹۶۵، بدتر شد. این تحولات زمینه را برای ادامه توسعه جنگ نامتقارن در منطقه فراهم ساخت (Norman, 2023: 2). در پاسخ به حملات گروه‌های ملی‌گرای فلسطینی

مانند ساف^۱ و حزب‌الله، اسرائیل در ابتدا تلاش کرد تا دولت بیروت را متقاعد کند که از ورود این نیروهای مسلح به خاک اسرائیل جلوگیری نماید. با این حال، بیروت به دلیل اجرای ناکارآمد قانون لبنان در سال ۱۹۶۸، که قصد داشت گروه‌های مسلح را از نفوذ به خاک اسرائیل منع کند، نتوانست به طور مؤثر از ناآرامی‌ها جلوگیری کند. توافقنامه قاهره در سال ۱۹۶۹ بین ارتش لبنان و ساف، کنترل اردوگاه‌های آوارگان را به ساف اعطا کرد و به فلسطینی‌های مقیم لبنان اجازه داد تا در انقلاب فلسطین شرکت کنند (Berman and Lake, 2021: 110-111-116). در دسامبر ۱۹۶۸، اسرائیل با انهدام ۱۳ هواپیمای خطوط هوایی لبنان، دستگیری سربازان لبنانی و کنترل ساختمان گمرک در مقابل فعالیت‌های ساف، تلافی کرد (Bregman, 2014: 106).

برای کاهش نفوذ فزاینده ساف و اعمال کنترل بر منطقه، اسرائیل با استفاده از استراتژی کنترل غیرمستقیم و هماهنگ کردن ضد حملات علیه شبه نظامیان فلسطینی با ارتش لبنان جنوبی، بر مرز مشترک خود با لبنان متمرکز شد (Berman and Lake, 2021: 110-111-116). تشکیل ارتش لبنان جنوبی که به‌عنوان نماینده اسرائیل عمل می‌کرد، پیامدهای مهمی داشت؛ زیرا اختلافات داخلی لبنان و جناح‌های قومی-مذهبی را تشدید و به جنگ داخلی ۱۹۸۲ کمک کرد. نیروهای اسرائیلی به بهانه توقف حملات ساف به لبنان حمله کردند که منجر به محاصره تمام عیار غرب بیروت شد (Norman, 2023: 2). از این نقطه به بعد، حزب‌الله لبنان به‌عنوان نیروی اولیه مقاومت در برابر اسرائیل در پاسخ به اشغالگری و تجاوز اسرائیل تبدیل شد. ترور بشیر جمیل و حوادث بعدی مانند کشتار صبرا و شتیلا، درگیری‌های منطقه‌ای را تشدید نمود و منجر به تکامل جنگ نیابتی بین اسرائیل و دشمنانش شد. بازیگران غیردولتی نقش مهمی در این مبارزه ایفا کردند (cooper, 2019: 54) و به‌عنوان وسیله‌ای برای مقابله با تهاجم خارجی عمل کردند.

همکاری اسرائیل با ارتش لبنان جنوبی به‌عنوان نمونه‌ای از نیروهای نیابتی بود که بار نیروهای دفاعی اسرائیل را کاهش داد؛ زیرا نیروهای نیابتی لبنان اطلاعات بهتری از زمین، شبکه‌های اطلاعاتی و مهارت بیشتری در جهت‌یابی مناطق غیرنظامی داشتند. با این حال، در پاسخ به چالش‌های مستمر اسرائیل، نیروهای مقاومت مانند حزب‌الله لبنان نقش مهمی در مقابله با تجاوزات اسرائیل ایفا کردند. تنش‌ها زمانی تشدید شد که آریل شارون، نخست‌وزیر اسرائیل در سخنرانی خود با انتصاب مئیر داگان به‌عنوان رئیس موساد، بر رویکردی مخفیانه‌تر تأکید و آشکارا قصد خود را برای آغاز جنگ پنهانی بین ایران و حزب‌الله اعلام کرد و گفت: «سازمان موساد می‌خواهد موبه‌مو پیش برود». اعتقاد داگان به عملیات‌های مخفیانه علیه اهدافی که به‌عنوان

^۱ سازمان آزادیبخش فلسطین

تهدیدی برای امنیت اسرائیل تلقی می‌شد، راه را برای دکرین جدیدی که شامل تاکتیک‌هایی مانند ترور، خرابکاری‌های صنعتی و حملات سایبری بود، هموار کرد (برگمن، ۱۴۰۳: ۱-۲). پس از عقب‌نشینی اسرائیل از غزه در سال ۲۰۰۵ و به قدرت رسیدن حماس در سال ۲۰۰۶، اسرائیل تمرکز خود را بر نیروهای نیابتی به‌عنوان وسیله‌ای جهت جلوگیری از حملات نظامی کشورهای همسایه بدون مداخله مستقیم نظامی با هدف همسویی با منافع استراتژیک خود از طریق اعمال نفوذ و کنترل در منطقه معطوف کرد (Berman and Lake, 2021: 110-111-116).

۳-۵- تکامل جنگ نیابتی اسرائیل و تحول آن

وقوع انقلاب اسلامی تغییر قابل‌توجهی در روابط ایران و اسرائیل ایجاد کرد و مناقشه را از بازیگران دولتی به بازیگران غیردولتی منتقل کرد. اسرائیل به طور فزاینده‌ای نگران مخالفت ایدئولوژیک دولت جدید ایران و تأثیر آن بر موازنه قدرت منطقه‌ای شد که منافع استراتژیک اسرائیل را به خطر می‌انداخت. جنگ داخلی در لبنان و متعاقب آن حمله اسرائیل در سال ۱۹۸۲ خلاً قدرتی را ایجاد کرد که ایران با حمایت از گروه‌های مقاومت شیعه مانند جنبش اسلامی امل^۱ به دنبال آن بود. با ظهور جنبش شیعه امل اسلامی در سال ۱۹۷۹، لبنان به میدان اصلی این رویارویی غیرمستقیم تبدیل شد. ارتش سوریه که در آن زمان بیشتر مناطق لبنان را تحت کنترل داشت، با اذعان به محدودیت‌های خود در رویارویی مستقیم نظامی پس از تهاجم اسرائیل، استراتژی خود را تغییر داد. در سال ۱۹۸۲، ایران و سوریه یک توافقنامه اتحاد نظامی امضا کردند که به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی اجازه می‌داد در لبنان فعالیت کند. هدف از این همکاری بیرون‌راندن متجاوزان بود که هر دو طرف به کارآمدی نیروهای نیابتی علیه اسرائیل پی بردند (برگمن، ۱۴۰۳: ۴۷۳-۴۷۶) (Bergman, 2024: 476-473).

ظهور گروه‌های مقاومت تحت حمایت ایران در لبنان به‌ویژه حزب‌الله، آغاز یک رویارویی غیرمستقیم طولانی بین ایران و اسرائیل بود که به‌عنوان پاسخی به تجاوزات و اشغالگری اسرائیل عمل می‌کرد. زمانی که سوریه به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی اجازه داد تا در داخل لبنان فعالیت کند، تنش‌ها تشدید شد و منجر به درگیری‌های متعدد و نبردهای نیابتی در طول سال‌ها شد. در نهایت، گروه‌های مقاومت توانستند اسرائیل را در سال ۲۰۰۰ از لبنان بیرون برانند. در واکنش به این تحولات، نیروهای دفاعی اسرائیل پس از سال ۲۰۰۶ تغییرات راهبردی ایجاد کردند (Siman, 2021: 110-111-116).

^۱ جنبش امل یکی از دو حزب عمده شیعه در لبنان است. این جنبش در سال ۱۹۷۴ توسط سید موسی صدر و مصطفی جمران پایه‌گذاری شد. جنبش امل یکی از طرف‌های درگیر در جنگ داخلی لبنان بود.

2024). با تغییر وضعیت، ایران و اسرائیل راهبردها و تاکتیک‌های خود را تطبیق دادند و از پیشرفت‌های فن‌آوری و بازیگران غیردولتی برای پیگیری منافع خود استفاده کردند. در نتیجه، از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۳، تحولات مهمی بین حزب‌الله و اسرائیل رخ نداد. اگر چه اسرائیل از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۲ بیش از ۲۲۰۰۰ بار حریم هوایی لبنان را نقض کرد و بی‌ثباتی و تنش منطقه‌ای را برانگیخت. موشک‌ها یا پهپادهایی که گاه به گاه از لبنان به سمت اسرائیل عبور می‌کردند باعث تشدید تنش جدی نشدند؛ با این حال ثبات نسبی پس از طوفان‌الاقصی در ۲۰۲۳ تغییر کرد (Blanford, 2023: 13) که منجر به افزایش تنش‌های منطقه‌ای به دلیل نقض حرمت مسجد الاقصی شد. حزب‌الله برای افزایش هوشیاری و اشغال شمال به منظور کاهش تمرکز اسرائیل در غزه، حملات پراکنده‌ای را علیه اسرائیل از جمله «عملیات اربعین» در سال ۲۰۲۴ در پاسخ به تجاوزات و اشغالگری اسرائیل انجام داد. علاوه‌براین، گروه‌های فلسطینی راهبرد «حلقه آتش» را برای تقویت حماس و مقاومت در برابر اشغال و ظلم اسرائیل اتخاذ کردند (Vakil, 2023). جزئیات این جنگ‌های نیابتی در جدول شماره (۱) مورد بحث قرار گرفته است.

جدول ۱- تعداد جنگ‌های اسرائیل-حماس

ردیف	تاریخ شروع	تاریخ پایان	نام عربی	نام عبری	تعداد تلفات اسرائیل	تعداد شهدای فلسطینی
۱	۲۷ دسامبر ۲۰۰۸	۱۷ ژانویه ۲۰۰۹	مجزره غزه «کشتار غزه»	سرب گداخته	۱۳	۱۴۱۹
۲	۹ مارس ۲۰۱۲	۱۴ مارس ۲۰۱۲	سنگ‌های سجیل	ستون دفاعی	۶	۱۶۴
۳	۱۲ ژوئن ۲۰۱۴	۱۰ اوت ۲۰۱۴	بنیاد استوار	تیغه حفاظتی	۶۴	۲۰۴۰
۴	۱۰ می ۲۰۲۱	۲۱ می ۲۰۲۱	شمشیر قدس	-	۱۲	۲۳۲

(Source: Aljazeera, 2022)

۵-۳-۱- جنگ نیابتی و تقسیمات قومی

زیر آستانه قانونی جنگ، مجموعه وسیعی از اقدامات در «منطقه خاکستری» بین جنگ و صلح وجود دارد که زمینه را حضور نیروهای نیابتی در فعالیت‌های خرابکارانه فراهم می‌کند (Harmon, 2023: 16). ناتان شارانسکی، در کتاب خود «درباره ضرورت دموکراسی: نیروی آزادی برای غلبه بر اجبار و ارعاب» استدلال می‌کند که بهره‌برداری از شکاف‌های قومی و مذهبی در کشورهای خاورمیانه می‌تواند دولت‌هایشان را تضعیف و جرقه جنبش‌های استقلال‌طلبانه را برانگیزاند (Sharanasky and Dermer, 2004: 15). اسرائیل رویکرد استراتژیک خود را برای بهره‌برداری از

شکاف‌های قومی و مذهبی در کشورهای خاورمیانه در تلاش برای تضعیف دولت‌های آن‌ها و جرعه زدن جنبش‌های استقلال طلب نشان داده است که اغلب باعث درگیری داخلی و تضعیف حاکمیت ملی می‌شود. این امر در حمایت اسرائیل از آرمان‌های استقلال‌طلبی اقلیت‌های قومی ایران مانند کردها و بلوچ‌ها با تأکید بر اجداد مشترک سامی آن‌ها با یهودیان مشهود است. اسرائیل همچنین از گروه‌های وابسته به خودش در این مناطق حمایت کرده است. در سال ۲۰۱۴، نتانیاهو حمایت خود را از کردستان مستقل اعلام کرد که منجر به روابط نزدیک‌تر با گروه‌های کرد شد (Sergey, 2017: 8). در سال ۲۰۱۵، رهبران بلوچ از حمایت نتانیاهو از استقلال کردستان استقبال کردند و هیربیار ماری، فرمانده ارتش آزادی‌بخش بلوچستان، مزایای بلوچستان مستقل را برجسته و در نهایت منجر به تأسیس یک دولت بلوچ در تبعید در تل‌آویو شد (Mustikhan, 2015).

برخلاف حمایت ایران از گروه‌های مقاومت که اغلب با هدف مقابله با تجاوزات خارجی و حفاظت از منافع متحدان منطقه‌ای انجام می‌شود، حمایت اسرائیل از گروه‌های تروریستی مشهود است. به طور مثال، موساد اعضای گروه جندالله را که مسئول حملات متعدد در داخل ایران هستند، آموزش داده است. به دنبال این گروه، گروه جیش‌العدل از شاخه‌های جبهه النصره، مرزبانان و شهروندان ایرانی را به شهادت رسانده‌اند (تسنیم، ۱۳۹۶) (Tasnim, 2017). این اقدامات نمونه‌ای از راهبردهای نامشروع اسرائیل در استفاده از نیروهای نیابتی برای به چالش کشیدن نفوذ منطقه‌ای ایران، تضعیف تلاش‌های این کشور برای حفظ صلح منطقه‌ای و هدف قرار دادن نامشروع منافع ملی ایران است.

۵-۳-۲- سایبری

در عصر حاضر، جنگ سایبری به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی ظاهر شده است و قدرت‌های خارجی اغلب از آن برای تضعیف کشورهای رقیب استفاده می‌کنند. این تاکتیک‌ها شامل ارائه رایانه‌ها و سرورهای رایانه‌ای به نیروهای نیابتی می‌شود و جنگ سایبری را جایگزین پشتیبانی نظامی سنتی می‌کند (مشیرزاده و رضوی، ۱۳۹۷: ۲۳۲) (Moshirzadeh and Razavi, 2017: 232). برای انطباق با این چشم‌انداز تهدید در حال تحول، ارتش اسرائیل راهبرد «کمپین بین جنگ‌ها»^۱ را توسعه داد. در اوایل سال ۲۰۰۹، ارتش اسرائیل سایبری را به‌عنوان یک فضای جنگی راهبردی و عملیاتی شناسایی کرد که باعث تغییرات اولیه سازمانی شد. فرمانده سابق واحد اطلاعات سایبری ۸۲۰۰ اسرائیل، با درک نیاز به برتری سایبری و قابلیت‌های تهاجمی، از

^۱ تعویق جنگ، برهم‌زدن ابتکارات دشمن، دادن ابعاد ابتکاری به اسرائیل و طراحی عرصه راهبردی. در این کمپین ارتش اسرائیل از همه ابزارها و روش‌ها، چه آشکار و چه پنهان از جمله در بعد سایبری استفاده می‌کند.

ادغام قابلیت‌های سایبری در دکترین جنگی اسرائیل دفاع کرد (Siman, 2024) که می‌تواند تهدیدی مهم برای ثبات و امنیت منطقه باشد. یک نمونه قابل توجه از چنین قابلیت‌هایی، حمله سایبری سال ۲۰۱۲ است که تأسیسات هسته‌ای ایران در تلاش مشکوک مشترک میان اسرائیل و آمریکا هدف حمله قرار گرفت (Harmon, 2023: 16). همچنین برخی حملات سایبری در داخل خاک ایران از جمله انفجار و آتش سوزی در تأسیسات اتمی نظنز، دومین حمله به تأسیسات اتمی نظنز و خرابکاری در مجتمع تساکرج (صالح‌رضایی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۶۶) (Saleh Rezaei et al., 2023: 166) صورت گرفتند که در واقع این عملیات‌ها نشانگر سایه‌ای از فعالیت در منطقه خاکستری است. افزون بر این، اسرائیل متهم به درگیر شدن در جنگ سایبری مخفی در لبنان در سال ۲۰۲۴ و همچنین جاسازی مواد منفجره کوچک در دستگاه‌های پیجر خریداری شده توسط لبنان از شرکت تایوانی «گلداپولو»^۱ شده است (العالم، ۱۴۰۳) (Al-Alam, 2024). این اقدامات منجر به افزایش تنش‌ها و تهدید برای ثبات منطقه شد. استفاده از استراتژی‌های غیرمتعارف و فناوری‌های جدید، چشم‌انداز امنیت سایبری را پیچیده‌تر کرده است و بر اهمیت همکاری جهانی در توسعه اقدامات امنیت سایبری قوی برای کاهش تهدیدات تأکید می‌کند.

۵-۴- رویارویی مستقیم

خطر خارج شدن از موقعیت‌های خطرناک یا دور زده می‌شوند و یا به حداقل می‌رسند. روابط پایدار و مناقشه برانگیز بین اسرائیل و ایران که مشخصه آن جاسوسی، عملیات سایبری و گروه‌های مقاومت است، نگرانی‌هایی را در مورد رویارویی مستقیم افزایش داده است (Lister, 2024: 10). تنش بین دو کشور با حوادث متعددی از جمله حمله هوایی اسرائیل به کنسولگری ایران در دمشق در آوریل ۲۰۲۴ و حمله تلافی جویانه مستقیم ایران به اسرائیل تشدید شده است. این رویدادها پیامدهای مهمی برای ثبات و امنیت منطقه داشته و تنش‌های جاری را افزایش داده است (النجار، ۱۴۰۳) (Al-Najjar, 2024).

در حالی که برخی از مقامات اسرائیلی مانند حسن ناحوم معتقدند که ایران و متحدانش «در جنگ روانی پیروز هستند»، به محدودیت‌های اسرائیل در مقابله با زیرساخت‌های هسته‌ای ایران بدون حمایت ایالات متحده اذعان دارند (O'Connor, 2024). با این حال، آمریکا از اسرائیل خواسته است که خویشتن‌داری کند و به دنبال تثبیت تدریجی وضعیت در جبهه‌های مختلف و اجتناب از رویارویی مستقیم است. در پاسخ، ایران تمایل خود را برای تنش‌زدایی و شرکت در مذاکرات برای به حداقل رساندن دستاوردهای سیاسی نشان داده است (Al-Sabaileh, 2024).

¹ Goldapolo

به گفته جان مرشایمر، این تحولات پیامدهای گسترده‌ای دارد و نه تنها ثبات اسرائیل را به خطر می‌اندازد، بلکه منافع استراتژیک آمریکا در حفظ صلح در خاورمیانه را نیز پیچیده می‌کند (Summarize, 2024). ارزیابی پیامدهای احتمالی منطقه‌ای در رویارویی ایران و اسرائیل مستلزم بررسی چگونگی تشدید تنش‌ها و درگیری بین آن‌ها و تأثیرات آن بر منطقه خاورمیانه است.

۶- ارزیابی نتایج بالقوه و تأثیر منطقه‌ای رویارویی‌های ایران و اسرائیل

بر اساس دیدگاه رئالیسم تهاجمی، دولت‌ها ذاتاً به دنبال حداکثر کردن قدرت و امنیت خود در یک نظام بین‌المللی بی‌ثبات هستند (مرشایمر، ۱۳۸۹). ایران و اسرائیل با عنوان بازیگران عقلانی، برای پیشینه‌سازی قدرت و امنیت خود تلاش می‌کنند. بر این اساس، کشورهای همسایه و قدرت‌های فرامنطقه‌ای را بر آن داشته است تا برای حفظ منافع خود و ثبات منطقه، استراتژی‌های متعادل‌کننده مختلفی را اتخاذ کنند. این امر بر اهمیت راهبردهای ایران در منطقه تأکید می‌کند؛ زیرا این کشور به دنبال تقویت توان نظامی و در عین حال گسترش نفوذ سیاسی خود در کشورهایمانند عراق، سوریه، لبنان و یمن با هدف تقویت ثبات منطقه‌ای، مقابله با مداخلات خارجی و حفاظت از منافع متحدانش است. علاوه بر این، تقویت روابط مستحکم با کشورهای عرب حوزه خلیج فارس، روسیه و چین، بخشی ضروری از اهداف استراتژیک ایران است (Saab, 2024).

عملیات‌های «وعده صادق ۱ و ۲» نقطه عطفی را برای ایران در درگیری با اسرائیل، فرصتی منحصر به فرد برای آزمایش توانایی‌ها و نشان دادن عزم این کشور برای مقابله با تهدیدات ارائه داد (Bazoobandi, 2024). اجرای عملیات‌های «وعده صادق»، ممکن است چارچوب بازدارندگی در منطقه غرب آسیا را عمیقاً تغییر داده و سبب ارتقای توازن قوا شود. همچنین این اقدامات پیامدهای مثبتی برای ثبات منطقه‌ای داشته و الگویی برای سایر گروه‌های مقاومت مانند انصارالله یمن، حشدالشعبی عراق و حزب الله لبنان ایجاد می‌کند. هدف مشترک این گروه‌ها حفظ حاکمیت و مقابله با تهدیدات خارجی است (بندری و همکاران، ۱۴۰۳: ۴) (Bandari et al., 2024: 4). در این چارچوب، تجزیه و تحلیل جامع مبارزه جاری برای تسلط منطقه‌ای بین ایران و اسرائیل، بررسی سناریوهای مختلف آینده و تأثیر آن‌ها بر ثبات منطقه را ضروری می‌کند.

۷- نبرد برای تسلط منطقه‌ای: ارزیابی سناریوهای آینده و تأثیر آن‌ها بر ثبات

پس از توصیف جان مرشایمر از سه راه اصلی تشدید جنگ که عبارتند از: تشدید عمدی یک یا هر دو طرف برای رسیدن به پیروزی، تشدید عمدی تنش توسط یک یا هر دو طرف برای جلوگیری از شکست، یا تشدید غیرعمدی (ماجدی، ۱۴۰۱) (Majedi, 2022) تحلیل درگیری ایران و اسرائیل در این زمینه بسیار مهم می‌شود. پس از حمله ایران، اسرائیل متوجه شد که امریکا تنها از امنیت اسرائیل حمایت می‌کند و با حمله به ایران یا تغییر قوانین درگیری منطقه‌ای موافقت نخواهد کرد. تمایل ایران برای کاهش تنش‌ها و عبور از شرایط حاکم منطقه‌ای و بین‌المللی، نقش مهمی در جلوگیری از تشدید خصومت‌ها و کارآمدی تدابیر دفاعی ایران و توانایی آن در بازدارندگی تجاوز را نشان داد (مؤسسه بین‌المللی مطالعات ایران، ۱۴۰۳: ۱۵) (International Institute of Iranian Studies, 2024: 15).

۷-۱- تشدید رویارویی‌های مستقیم

در حوزه روابط بین‌الملل، دولت‌ها هرگز نمی‌توانند کاملاً از نیات سایر کشورها، به‌ویژه در مورد استفاده از قابلیت‌های نظامی تهاجمی مطمئن باشند؛ همان‌طور که جان مرشایمر استدلال می‌کند، این عدم قطعیت ناشی از دلایل بالقوه متعدد برای تهاجم و تغییرات سریع در نیات دولت است (Mearsheimer, 2009: 35). در نتیجه، گذار از جنگ‌های نیابتی و رویارویی غیرمستقیم، نشان‌دهنده تشدید خطرناک تنش‌ها بین طرف‌های درگیر است. گرایش به جنگ تمام‌عیار سبب ناامنی شده و چرخه درگیری را تداوم می‌بخشد که ممکن است فراتر از یک منطقه خاص گسترش یابد. در مورد ایران و اسرائیل، یک چرخه اقدام و واکنش می‌تواند منجر به یک جنگ مستقیم محدود یا گسترده شود. بدین ترتیب، این سناریو دو احتمال را در برمی‌گیرد؛ اول اینکه طرفین با حملات مستقیم اما پراکنده، امنیت ملی، حاکمیت و منافع طرف مقابل را مستقیماً تهدید کنند. دوم اینکه، تشدید تنش و درگیری‌ها همچنان ادامه یابد تا اینکه دامنه جنگ از مناطق جانبی فراتر رفته و به یک جنگ پردامنه تبدیل شود. بر اساس این سناریو و احتمالات آن، ممکن است اسرائیل به ایران پاسخ دهد و ایران نیز به‌ناچار واکنش نشان دهد و این امر به یک جنگ مستقیم محدود و یا گسترده بدل شود (مؤسسه بین‌المللی مطالعات ایران، ۱۴۰۳: ۱۵) (International Institute of Iranian Studies, 2024: 15).

با این اوصاف، تشدید رویارویی مستقیم، احتمال جنگ تمام‌عیار در سطح منطقه‌ای یا فرامنطقه‌ای را افزایش می‌دهد. از طرفی با آگاهی از عدم قطعیت در نیات دولت‌ها و نیز توانایی

تغییر محیط بین‌الملل برای حل مناقشه و کاهش تنش‌ها، سناریوی راهبرد دیپلماسی و بهره‌گیری از ابزار دیپلماسی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

۲-۷- تنش‌زدایی از طریق دیپلماسی

مرشایم معتقد است: «فقدان یک راه‌حل دیپلماتیک احتمالی، انگیزه مضاعفی برای طرفین منازعه در راستای تشدید اوضاع را فراهم می‌کند» (ماجدی، ۱۴۰۱) (Majedi, 2022). در نظر گرفتن این نکته ضروری است که هزینه‌های درگیر شدن در یک جنگ نیابتی تنها با تعهد به یک هدف ایدئولوژیک سنجیده نمی‌شود، بلکه تحت تأثیر عواملی مانند منافع عمومی ژئوپلیتیک و هزینه‌های مالی حفظ حمایت عمومی داخلی از راهبرد نیابتی است (4: Vatanka, 2024). اگرچه مذاکرات چندجانبه برای دستیابی به توافقی که برای همه طرف‌ها قابل قبول باشد زمان‌بر است، اما در مورد ایران و اسرائیل که روابط مستقیمی با یکدیگر ندارند، تمایز بین حامل پیام و میانجی‌گری بسیار مهم است. برای اینکه این تمایز مؤثر باشد، نقش میانجی باید بی‌طرفی را برای تقویت اعتماد بین طرفین درگیر در اولویت قرار دهد (Ford, 2024: 17). بدین ترتیب، در «بازی جوجه» میان اسرائیل و ایران، علاوه بر حضور نظامی آمریکا (8: Katulis, 2024)، پیام خویشن‌داری بازیگران مختلف بین‌المللی مانند سازمان ملل، ناتو، کشورهای منطقه و سایر نهادهای بین‌المللی و همچنین پیگیری دیپلماسی آرام بحران، عوامل کلیدی بودند که باعث ایجاد درجه خاصی از خویشن‌داری بین طرفین (احزاب، اسرائیل و ایران) گردید (8: Katulis, 2024)؛ بنابراین، ذی‌نفعان منطقه‌ای مانند کشورهای همسایه، سازمان ملل متحد و سایر نهادهای بین‌المللی می‌توانند نقشی حیاتی در تشویق و حمایت از تلاش‌های دیپلماتیک ایفا کنند و با ترویج یک رویکرد جامع منطقه‌ای، این نهادها می‌توانند چارچوب متعادل‌تر و فراگیرتری برای حل مناقشه ایجاد نمایند.

۲-۳- وضعیت موجود با تداوم درگیری‌های نیابتی

همان‌طور که پیش‌تر اشاره گردید، ایران اولین کشوری نیست که از نیروهای نیابتی برای پیشبرد برنامه خود استفاده می‌کند. در طول قرن گذشته، آمریکا، اتحاد جماهیر شوروی/ روسیه و چین همگی از نیروهای نیابتی بسیار گسترده‌تری برای دستیابی به قدرت استفاده کرده‌اند (Vatanka, 2024: 4). برخی تحلیلگران معتقدند که رویارویی مستقیم ایران با اسرائیل، با هدف ارسال پیامی بازدارنده به تل‌آویو و نشان دادن توانایی بالا در پاسخگویی به تهدیدات و تحریکات محسوس علیه امنیت ملی خود بوده است. با وجود این، راهبرد ایران در این تنش‌ها در درجه اول بر اجتناب از رویارویی مستقیم است؛ درحالی‌که اسرائیل به دلیل عمق استراتژیک محدود و چالش‌های درگیر شدن در یک درگیری چندجبهه‌ای، به‌ویژه جنگ مستقیم با ایران، محتاطانه عمل می‌کند (هم‌میهن، ۱۴۰۲) (Ham Mihan, 2023).

وضعیت کنونی درگیری نیابتی ایران و اسرائیل با شبکه پیچیده‌ای از تنش‌های ژئوپلیتیکی و مانورهای استراتژیک مشخص می‌شود. هر دو کشور از توانایی‌های مادی خود برای تضعیف و بی‌ثبات کردن یکدیگر استفاده می‌کنند. طبق رهیافت قدرت محور که به نظریه رئالیسم تهاجمی نزدیک است، تأکید بر قدرت دولت‌ها در ایجاد جنگ‌های نیابتی بر اساس توانمندی‌های مادی است و دلایل اصلی جنگ‌های نیابتی را اعمال قدرت، تضعیف و بی‌ثبات ساختن (کشور) همسایه و تغییر رژیم می‌داند (مشیرزاده و رضوی، ۱۳۹۷: ۲۴۲) (Moshirzadeh and Razavi, 2017: 242).

۴-۷- تغییر رژیم و تغییر اتحادها

در چارچوب روابط بین‌الملل، دولت‌محوری یکی از ویژگی‌های اصلی واقع‌گرایی به‌ویژه رئالیسم تهاجمی است. بر اساس این نظریه، جنگ‌های نیابتی به‌عنوان ابزاری برای دولت‌ها برای اعمال قدرت، تضعیف و بی‌ثبات ساختن (کشور) همسایه و تغییر رژیم صورت می‌گیرد. در دوران معاصر، جنگ‌های نیابتی به‌صورت جنگ‌های داخلی، درگیری‌های مسلحانه داخلی و بحران‌های داخلی ظاهر می‌شوند که غالباً توسط مداخلات خارجی و منافع ژئوپلیتیکی تشدید یا تحت تأثیر قرار می‌گیرند. نابسامانی‌های داخلی مانند تورم، افول اقتصادی و نارضایتی اجتماعی می‌تواند زمینه مساعدی را برای جنگ‌های نیابتی ایجاد نماید. از طرفی دخالت کنشگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در بحران‌های داخلی، این کشمکش‌ها را تشدید می‌نماید (مشیرزاده و رضوی، ۱۳۹۷: ۲۴۰-۲۴۲) (Moshirzadeh and Razavi, 2016: 240-242). جنگ‌های نیابتی، نه‌تنها دولت‌های کوچک بلکه بازیگران غیردولتی را نیز درگیر می‌کند و دولت‌های منطقه‌ای از این راهبرد برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی خود استفاده می‌کنند (مشیرزاده و رضوی، ۱۳۹۷: ۲۳۴-۲۳۵) (Moshirzadeh and Razavi, 2017: 234-235). اگر اسرائیل شراکت‌های منطقه‌ای خود مانند عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی را تقویت نماید، ممکن است حرکت جدیدی در روابط منطقه‌ای اسرائیل به وجود آید. این می‌تواند منجر به بازگشت درگیری سنتی اسرائیل و ایران شود و با ادامه اقدامات مخفیانه اسرائیل علیه اهداف مرتبط با برنامه هسته‌ای ایران، تلاش کند حضور ایران در سوریه را محدود نماید (Goren, 2024: 7).

۵-۷- پیامدهای منطقه‌ای

تغییر راهبرد ایران و اسرائیل از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم، پیامدهای گسترده‌ای برای امنیت و توازن قدرت در خاورمیانه دارد. عربستان سعودی به‌عنوان یکی از رقبای اصلی ایران، احتمالاً همکاری‌های استراتژیک بیشتری با اسرائیل برقرار خواهد کرد تا نقش ایران را مهار کند.

ترکیه نیز ممکن است سیاست خارجی خود را تغییر داده و با تمرکز بر روابط متوازن، نقش میانجی یا مخالف را در این منازعات ایفا کند (Bukhari et al., 2024). کشورهای کوچکتر، نظیر اردن و امارات، ممکن است با تغییر سیاست‌های امنیتی، برای مقابله با تبعات رویارویی مستقیم آماده شوند (Aghili Dehnavi and Safavipour, 2024).

نتیجه‌گیری

نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تغییر راهبرد ایران و اسرائیل از جنگ‌های نیابتی به رویارویی مستقیم، تأثیرات عمیقی بر امنیت و موازنه قدرت در خاورمیانه دارد. این تغییر استراتژیک باعث ایجاد ائتلاف‌های جدید و بازتعریف نقش بازیگران منطقه‌ای، نظیر عربستان و ترکیه شده است. بررسی پیامدهای این تغییرات نشان می‌دهد که نیاز به سیاست‌گذاری‌های دقیق و تلاش‌های دیپلماتیک برای مدیریت این تنش‌ها و ارتقای ثبات منطقه‌ای ضروری است. نیروهای نیابتی به‌عنوان ابزاری استراتژیک توسط دولت‌ها برای دستیابی به اهداف ژئوپلیتیکی در عین اجتناب از رویارویی مستقیم به کار گرفته شده‌اند. هر دو کشور ایران و اسرائیل از این تاکتیک‌ها استفاده کرده‌اند؛ ایران با توسعه روابط خود با گروه‌هایی مانند حزب‌الله لبنان و حماس، و اسرائیل با حمایت از جنبش‌های استقلال‌طلبانه کرد و بلوچ و استفاده از حملات سایبری. این نیروهای نیابتی به‌عنوان ابزارهای کلیدی، تنش‌ها و درگیری‌های منطقه‌ای را تشدید کرده‌اند. تحلیل مقاله نشان می‌دهد که محور مقاومت مانند حزب‌الله و حماس، پیشرفت‌های قابل توجهی در فناوری موشکی و هواپیماهای بدون سرنشین داشته‌اند. در همین حال، اسرائیل از این فرصت برای تقویت نفوذ خود در منطقه و تضعیف ثبات ایران بهره برده است. این وضعیت، خطر رویارویی مستقیم را افزایش داده و نگرانی‌هایی را درباره تأثیر آن بر ثبات منطقه ایجاد کرده است. با توجه به پیچیدگی‌های موجود، پیگیری استراتژی‌های دیپلماتیک و استفاده از ابزارهای مذاکره برای حل این مناقشات ضروری به نظر می‌رسد. فقدان یک راه‌حل دیپلماتیک موثر می‌تواند طرف‌های درگیر را به تشدید تنش‌ها وادار کند. بنابراین، درک جامع از راهبردهای بین ایران و اسرائیل و سناریوهای مختلف تأثیرگذار بر این مناقشه، شامل توانایی‌های نظامی، اتحادهای ژئوپلیتیکی و وابستگی‌های اقتصادی، برای ارتقای ثبات منطقه‌ای حیاتی است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، مقاله پیش‌رو فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.

فهرست منابع

منابع فارسی

- ارغوانی پیرسلاهی، فریبرز و آرایش، حسن. (۱۴۰۱). اعراب و انتخاب در شرایط موازنه تهدید؛ تهدید انگاری ایران و عادی سازی روابط با اسرائیل. *فصلنامه روابط خارجی*، ۴ (۱۴).
- برگمن، رونن. (۱۴۰۳). *برخیز و اول تو بکش: تاریخچه محرمانه ترورهای هدفمند اسرائیل*. (ترجمه: حسین یوسفی و مجتبی تقوایی). تهران: انتشارات انجمن پیشکسوتان سپاس.
- بندری، مرتضی، پاکزاد، فاطمه، پاکزاد، زهرا، و علیشاهی، عبدالرضا (۲۰۲۴). طراحی الگوی سیستمی بازدارندگی امنیتی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس عملیات وعده صادق. *بحران پژوهی جهان اسلام*، ۱۱ (۳۳).
- حیدری، احمد؛ ابطی، سید مصطفی؛ احمدی، حمید و صائب، احمد (۲۰۱۸). استراتژی اسرائیل در کردستان عراق و نگرانی‌های جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی*، ۱۵ (۵۴).
- خبرگزاری تسنیم (۲۰۱۷). *اعتراف مجله آمریکایی به حمایت اسرائیل از گروه‌های تروریستی ضد ایرانی در پاکستان*. اردیبهشت، قابل دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1396/02/22/1404820> [https://www.tasnimnews.com/fa/news/1396/02/22/1404820].
- دهقانیان، مجید، زارعی، بهادر، و قربانی سپهر، آرش (۱۴۰۰). تبیین پیامدهای رابطه اسرائیل و امارات متحده عربی بر امنیت منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران. *مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر*، ۳ (۴).
- زیبایی، مختار، نصری، زنیره، و رستمی، فرزند (۱۴۰۰). پیامدهای فرآیند عادی سازی مناسبات اعراب و اسرائیل بر محیط امنیتی ج.ا. ایران. *مطالعات سیاسی جهان اسلام*، ۱۰ (۳).
- سلیمانی، رضا. (۱۴۰۰). روند پژوهی راهبرد جنگ روانی و تهدید نظامی اسرائیل علیه برنامه هسته‌ای ایران (از افشای برنامه تا پایان مذاکرات). *مطالعات راهبردی سیاست بین‌الملل*، ۵ (۱۰). ۹۹-۱۲۱
- شبکه العالم (۱۴۰۳). *انفجار «پیجر»*، «واکی تاکی آی کام»: چهره دیگر جنایت. ۲۸ شهریور، قابل دسترسی در: <https://fa.alalam.ir/news/6963483>
- شیرخانی، محمدعلی و مهاجرپور، حامد (۲۰۱۱). رئالیسم و نقش منابع انرژی در سیاست خارجی. *پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی*، ۴ (۱۳)، ۴۱-۱.
- صالح‌رضایی، الهه، ایلخانی‌پور، علی، و معین‌آبادی بیدگلی، حسین (۲۰۲۳). پیامدهای امنیتی خروج ایالات متحده آمریکا از برجام بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعات راهبردی آمریکا*، ۹ (۳).
- ضرغامی خسروی، سمیرا؛ ذاکریان، مهدی؛ برزگر، کیهان و کاظمی زند، سیدعلی اصغر. (۱۳۹۹). تأثیر پروژه ایران هراسی در راهبرد منطقه ای جدید اسرائیل. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، ۱۶ (۴)، ۶۷-۸۶.
- لطفی، میلاد و نورمحمدی، مرتضی (۱۴۰۲). حضور اسرائیل در خلیج فارس و تأثیر آن بر معادلات سیاسی-امنیتی منطقه. *پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، ۱۳ (۳).
- ماجدی، صادق (۱۴۰۱). *فضای تنگ مصالحه-۱: سه سناریوی مرشایمر برای تشدید بحران در اوکراین: بن‌بست خونین پیش رو*. اکوایران، شماره خبر: ۱۸۸۱۲. مرداد، قابل دسترسی در: <https://ecoiran.com/fa/tiny/news-18812>
- مرشایمر، جان. (۲۰۰۱). *تراژدی سیاست قدرت‌های بزرگ*. (ترجمه: غلامعلی چگنی‌زاده). تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.

- مشیرزاده، حمیرا و رضوی، حسین (۲۰۱۷). تحول جنگ‌های نیابتی در دوران پسا جنگ سرد و مدل‌های آن برای روابط بین‌الملل. *پژوهش سیاست نظری*، (۲۴).
- موسسه بین‌المللی مطالعات ایران (۱۴۰۳). *حمله ایران به اسرائیل: ارزیابی، پیامدها و سناریوها*. ۲ اردیبهشت، قابل دسترسی در: <https://rasanah-iiis.org/parsi>
- النجار، محمود (۱۴۰۳). *ایران و اسرائیل از جنگ نیابتی تا نگرانی از درگیری منطقه‌ای*. بی‌بی‌سی فارسی، ۲۷ مرداد، قابل دسترسی در: <https://www.bbc.com/persian/articles/cyvpq8yztqro>
- نصیرزاده، عزیز، فرهادی، علی، و خادم دقیق، امیر هوشنگ (۱۴۰۱). *سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴*. *فصلنامه پژوهش‌های راهبردی ارتش*، ۱(۱).
- نورمحمدی، مرتضی و افراسیابان، وحید (۱۴۰۱). *تأثیر متغیر ایران بر روابط نظامی، اقتصادی و سیاسی چین و رژیم صهیونیستی*. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، ۱۹(۱).
- واعظ، حامد؛ خداوردی. حسن؛ کشیشیان سیرکی، گارینه؛ دهشیری، محمدرضا. (۱۴۰۲). *عادی‌سازی روابط عربستان و رژیم اسرائیل و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران: تهدیدات علیه محور مقاومت*. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، ۴. دوره: ۱۹.
- وندی، زهرا، ذاکریان امیری، مهدی، قوام، سید عبدالعلی، و احمدی، حمید (۱۴۰۲). *تأثیر کنگره یهودیان اروپا بر روابط ایران و اتحادیه اروپا*. *فصلنامه سیاست پژوهی ایرانی*، ۱۰(۲).
- هم‌میهن (۱۴۰۲). *ارزیابی کارشناسان از چشم‌انداز افزایش تنش در خاورمیانه*. ۱ بهمن، قابل دسترسی در: <https://hammihanonline.ir/fa/tiny/news-12030>

منابع انگلیسی

- Aghili Dehnavi, E. & Safavipour, A. (2024). Decoding Iran's Proxy Strategy: Determent or Destabilization? A Review and Scientific Commentary. *Journal of Humanities and Education Development (JHED)*, 6(5), 1. <https://dx.doi.org/10.22161/jhed.6.5.1>
- Al Sabaileh, A. (2024). *Washington's strategy: Containing Iran's response and avoiding confrontation*. The Jordan TimesTimes, August, Available at: <https://jordantimes.com/opinion/amer-al-Sabaileh/washingtons-strategy-containing-Irans-response-and-avoiding-direct>
- Aljazeera (2022). "Timeline: Israel's attacks on Gaza since 2005". August 7, Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2022/8/7/timeline-israels-attacks-on-gaza-since-2005>.
- Bazoobandi, S. (2024). *Israel-Iran escalation: Reactions from the region and beyond*. ISPI - Istituto per gli Studi di Politica Internazionale. April, Available at: <https://www.ispionline.it/en/publication/israel-iran-escalation-reactions-from-the-region-and-beyond-170441>
- Ben Aharon, E. (2023). *Israel-Iran relations and the 1979 Islamic Revolution*. In E. Ben Aharon, *between geopolitics and identity struggle: Why Israel took sides with Azerbaijan in the Nagorno-Karabakh conflict*. Peace Research Institute Frankfurt. Available at: <https://www.jstor.org/stable/resrep47122.6>
- Berman, E., & Lake, D. A. (2019). *Proxy Wars: Suppressing Violence through Local Agents*. Cambridge University Press. Available at: <https://lccn.loc.gov/2018029903>.
- Blanford, N. (2023). "Hezbollah and its allies are more emboldened than they've been in nearly two decades", Atlantic Council. April, Available at:

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/hezbollah-and-its-allies-are-more-emboldened-than-they've-been-in-nearly-two-decades/>

- Bregman, A. (2014). *Cursed victory: A history of Israel and the occupied territories*. London: Penguin UK.
- Bukhari, R H., Khan, A U., & Ul Haq, I. (2024). Cracking the Enigma: Iran-Israel Relations Unveiled: A Provocative Exploration into Global Geopolitics. *Spry Contemporary Educational Practices (SCEP)*, 3(1), 444-460. <https://doi.org/10.62681/sprypublishers.scep/3/1/24>
- Cohen, R S. (2024). *Israel-Iran escalation: Reactions from the region and beyond*. ISPI - Istituto per gli Studi di Politica Internazionale. April, Available at: <https://www.ispionline.it/en/publication/israel-iran-escalation-reactions-from-the-region-and-beyond-170441>
- Cooper, T. (2019). *Lebanese Civil War: Volume 1 - The Israeli Invasion, 1982*, Helion and Company.
- Dryden, J. (2023). Iran, Israel, and the Struggle for the Skies over the Middle East. *Æther: A Journal of Strategic Airpower & Spacepower*, 2(1), 84-95.
- Ford, R S. (2024). *Identifying the new "red lines": Old lessons from Lebanon. Expert Views: How should we navigate the game's new rules in the Israel-Iran conflict?* Middle East Institute. April, Available at: <https://mei.edu/publications/expert-views-how-should-we-navigate-new-rules-game-israel-iran-conflict>
- Gambrell, J. (2024). *Analysis: Iran upends decades of shadow warfare in direct attack on Israel as tensions mount at home*. The Associated Press. April, Available at: <https://apnews.com/article/iran-israel-gaza-analysis-Mideast-95a0861c8b51cda375d31a806686c23a>
- Goren, N. (2024). *How should we navigate the new game rules in the Israel-Iran conflict?* Middle East Institute. April, Available at: <https://mei.edu/publications/expert-views-how-should-we-navigate-new-rules-game-israel-iran-conflict>
- Harmon, C. C. (2023). *Warfare in peacetime: Proxies and state powers*. Marine Corps University Press.
- Katulis, B. (2024). *Increased US engagement, not withdrawal, is needed for Middle East stability. How should we navigate the new game rules in the Israel-Iran conflict?* Middle East Institute. April, Available at: <https://mei.edu/publications/expert-views-how-should-we-navigate-new-rules-game-israel-iran-conflict>
- Lister, C. (2024). *Red lines crossed Iran and Israel now face a precarious, unpredictable environment. How should we navigate the new game rules in the Israel-Iran conflict?* Middle East Institute. April, Available at: <https://mei.edu/publications/expert-views-how-should-we-navigate-new-rules-game-israel-iran-conflict>
- Mustikhan, A. (2015). *Balochistan leaders seek Israel's help amid Pakistan crackdown*. Jerusalem Post, Opinion. June, Available at: <https://www.jpost.com>
- Norman, J. (2023). *Analysis: Hamas and Hezbollah: how they are different and why they might cooperate against Israel*. UCL. October, Available at: <https://www.ucl.ac.uk/news/2023/oct/analysis-hamas-and-Hezbollah-how-they-are-different-and-why-they-might-cooperate-against>

- O'Connor, T. (2024). *Israel official says the Iran war is 'inevitable' and the US should strike now*. Newsweek. August, Available at: <https://www.newsweek.com/israel-official-iran-war-inevitable-1939556>
- Pomeroy, C. (2021). *The Psychology of Power: The First Image Reversed and International Security*. The Ohio State University. Available at: <https://osu.edu/pomeroy.38/research/Psychology-of-Power.pdf>.
- Saab, B Y. (2024). *Iran's desire to retaliate after Israel's Damascus strike is balanced with its need to avoid a wider conflict*. Chatham House. April, Available at: <https://www.chathamhouse.org/2024/04/irans-desire-retaliate-after-israels-Damascus-strike-balanced-its-need-avoid-wider-conflict>
- Sergey, M. (2017). *The Israeli-Kurdish relations*. 21st Century, 1, 15–32. Available at: http://rni.am/upload/pdf/256_en.pdf
- Sharanasky, N., & Dermer, R. (2004). *The Case for Democracy: The Power of Freedom to Overcome Tyranny and Terror*, Public Affairs.
- Siman-Tov, D. (2022). *Cyber Attacks Are Escalating Israel's Campaign Between Wars*. *The National Interest*. July, Available at: <https://nationalinterest.org/blog/techland-when-great-power-competition-meets-digital-world/cyber-attacks-are-escalating-israel%E2%80%99s>.
- Snyder, G H. (2002). Mearsheimer's World: Offensive Realism and the Struggle for Security. *International Security*, 27(1), 149–174. Available at: <https://cdr.lib.unc.edu/downloads/zp38wn83x?locale=en>
- Stephen W., Bryan F., Nathan C., Mark T., Christian C., Erik E., Mueller E G., Ariane M., Tabatabai S P., Brandon C. (2023). *Proxy warfare in strategic competition: State motivations and future trends*. RAND Corporation. March, Available at: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA307-2.html.
- Summarize (2024). *Summary of Why Israel is in deep trouble: John Mearsheimer with Tom Switzer* [Video]. YouTube. May, Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=kAfLYtpcBxo>
- Vakil, S. (2023). *Iran's regional strategy is raising the stakes of the Hamas-Israel war*. Chatham House. November, Available at: <https://www.chathamhouse.org/2023/11/irans-regional-strategy-raising-stakes-hamas-israel-war>
- Vatanka, A. (2024). *Red lines crossed Iran and Israel now face a precarious, unpredictable environment. How should we navigate the new game rules in the Israel-Iran conflict?* Middle East Institute. April, Available at: <https://mei.edu/publications/expert-views-how-should-we-navigate-new-rules-game-israel-iran-conflict>

Translated References to English

- Al-Alam Network (2024). *The explosion of "Pager", "Walkie Talkie Icom": Another face of crime*. September 18, Available at: <https://fa.alalam.ir/news/6963483>. **[In Persian]**
- Al-Najjar, Mahmoud. (2024). *Iran and Israel from proxy war to concern about regional conflict*. BBC Persian, August 17, Available at: <https://www.bbc.com/persian/articles/cyvpq8yqrqro>. **[In Persian]**

- Alvandi, Z., Zakeryan Amiri, M., Ghawam, S A. & Ahmadi, H. (2023). The impact of the European Jewish Congress on Iran-EU relations. *Iranian Policy Research Quarterly*, 10(2). Available at: <https://elmnet.ir/doc/2541494-34002>. **[In Persian]**
- Arghavani Pirsalami, F. & Arayesh H. (2023). Arabs and Choice in the Condition of Threat Balance: Iran's Threat and Normalization of Relations with Israel. *Foreign Relations*, 4(14). 1-36 **[In Persian]**
- Bandari, M., Pakzad, F., Pakzad, Z., & Alishahi, A. (2024). Designing a systemic model of security deterrence in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran based on the Operation True Promise. *Crisis Studies of the Islamic World*, 11(2), 1-29. Available at: <https://ensani.ir/fa/article/author/282178?ArticleSearch%5BsortBy%5D=date> **[In Persian]**
- Bergman, R. (2024). *Rise and Kill First: The Secret History of Israel's Targeted Assassinations*. (H. Yousefi & M. Taqvai, Trans.). Tehran: Anjuman Pishkesutan Sepas Publications. **[In Persian]**
- Dehghanian, M., Zarei, B. & Ghorbani Sepehr, A. (2021). Explaining the consequences of the relationship between Israel and the United Arab Emirates on the regional security of the Islamic Republic of Iran. *Sacred Defense and Contemporary Battles Studies*, 3(4), 163-196. Available at: <https://civilica.com/doc/1494539>. **[In Persian]**
- Ham mihan (2023). *Experts' assessment of the prospect of increased tension in the Middle East*. January 20, Available at: <https://hammihanonline.ir/fa/tiny/news-12030> **[In Persian]**
- Heydari, A., Abtahi, S M., Ahmadi, H. & Sai, A. (2018). Israel's strategy in Iraqi Kurdistan and the concerns of the Islamic Republic of Iran. *Islamic Revolution Studies*, 15(54):109-128. **[In Persian]**
- International Institute of Iranian Studies. (2024). *Iran's attack on Israel; Assessment, implications and scenarios*. April 21, Available at: <https://rasanah-iiis.org/parsi/>. **[In Persian]**
- Lotfi, M. & Noormohammadi, M. (2023). The presence of Israel in the Persian Gulf and its effect on the political-security equations of the region. *International Relations Research*, 13(3), 219-248. **[In Persian]**
- Majedi, S. (2022). *The Narrow Space of Compromise-1: Mearsheimer's Three Scenarios for Escalating the Crisis in Ukraine: A Bloody Stalemate Ahead*. *Eco Iran*, news number: 18812. August, Available at: <https://ecoiran.com/fa/tiny/news-18812>. **[In Persian]**
- Mearsheimer, J. (2001). *The tragedy of great power politics*. (Gholamali Cheganzadeh). Tehran: Publications of the Ministry of Foreign Affairs. **[In Persian]**
- Moshirzadeh, H. & Razavi, H. (2017). The evolution of proxy wars in the post-Cold War era and its implications for international relations. Research of theoretical politics. *Theoretical Politics Research*, (24), 223-247. **[In Persian]**
- Nasirzadeh, A., Farhadi, A. & Khadim Daghigh, A. (2022). Strategic scenarios of the future war scenes of the Islamic Republic of Iran on the horizon of 1404. *Army Strategic Research Quarterly*, 1(1), 53-82. **[In Persian]**
- Noormohammadi, M. & Afrasiaban, V. (2022). The changing influence of Iran on the military, economic, and political relations between China and the Israeli regime. *International Studies Quarterly*, 19(1), 271-296. **[In Persian]**
- Salehrezai, E., Ilkhanipour, A. & Moinabadi Bidgoli, H. (2023). The security implications of the withdrawal of the United States of America from the JCPOA on the national security of the Islamic Republic of Iran. *American Strategic Studies Quarterly*, 9 (3), 175-145. **[In Persian]**
- Shirkhani, M A. & Mohajerpour, H. (2011). Realism and the role of energy resources in foreign policy. *Political and International Research*, 4(13), 1-41. Available at: <https://sid.ir/paper/172811/fa>. **[In Persian]**
- Soliamani, R. (2022). Trend Analysis of Israel Psychological War Strategy and its military threat against Iran's Nuclear Program (From disclosing the program to the end of JCPOA negotiations). *Journal of Politics and International Relations*. 5 (10) 99 -121. **[In Persian]**

- Tasnim News Agency (2017). *American magazine's admission of Israel's support for anti-Iranian terrorist groups in Pakistan*. May, Available at: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1396/02/22/1404820>. **[In Persian]**
- Vaez, H. Khodaverdi, H. Keshishyan Siraki, G and Dehshiri, M. (2023). Normalization of Saudi-Israeli Relations and its Impact on the Islamic Republic of Iran's National Security: Threats Against the Axis of Resistance. *International Studies Journal (ISJ)*, 19(4) **[In Persian]**
- Zarghami Kkhosravi, S, Zakeiarn, M, Barzegar, K. and Kazemi Zand, S. A. A. (2020). Impact of Iranophobia Project on Israel New Regional Strategy. *International Studies Journal (ISJ)*, 16(4), 67-86. **[In Persian]**
- Zibaii, M., Nasri, Z. & Rostami, F. (2021). the process of normalizing Arab-Israeli relations and its consequences for Iran's security environment. *Political Studies of the Islamic World*, 10(3), 31-62. **[In Persian]**